

Julian Lewański

Książd Jan Kudera

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 36/1-2, 229-233

1946

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KSIĄDZ JAN KUDERA

Rodzina Kuderów, ani znaczna, ani sławna, wspominana jest przecież w dokumentach mysłowickich już w XVII wieku. Brunon Kudera, notariusz, działacz polityczny zmarły przed paru laty, a przede wszystkim brat jego, ks. dziekan Jan Kudera, wprowadzają to nazwisko w spis Ślązaków wspomnienia godnych.

Urodzony 18 czerwca 1872 roku w Mysłowicach, gdzie spędził wczesne lata młodości (gimnazjum pono przebył w Kłodzku), wybrał się zwykłym wówczas torem na uniwersytet wrocławski. W czasie studiów na wydziale teologicznym znajduje się w żywym kręgu spraw polskich — pracują wtedy zrzeszenia akademików górnośląskich — uczęszcza na wykłady Nehringa. Prawdopodobnie już wówczas (jeśli nie po pierwszym wikariacie w Toszku) zauważony został przez niemieckie władze kościelne, które zbyt czynnego kapłana przeczują na coraz to inne placówki na Śląsku i w Brandenburgii. Wspomnieć warto, że trafi w tej wędrówce na berlińskie wykłady Brücknera, a ustali się „na wygnaniu“ w Gierałtowicach. Tam doczeka 15 września 1920 roku, kiedy polskie władze kościelne powołają go znowu do obowiązków kapłańskich, na parafię w Brzezince pod Mysłowicami. Spędzi tam lat 20, zamykając się celowo w ramie dobrze znanych sobie miejsc i ludzi; nie wyjeżdża dosłownie nigdzie — raz tylko w roku udawał się na rekolekcje do Dziedzic. Pozbawiony probostwa 6 września 1940 roku, wyjechał do Starego Bierunia, gdzie ostatnie lata życia poświęcił intensywnej pracy pisarskiej, którą nagły zgon (19 listopada 1943) przerwie.

Prowadził życie, które można nazwać służbą, mało bowiem znamy w nim momentów, któreby nie były podporządkowane otoczeniu, społeczności, narodowi. Nie omawiamy tu jego działalności duszpasterskiej, troski o parafię (nowe budynki, zdobienie kościoła), — o organizację jej życia kulturalnego, pomijamy też działalność polityczną. Błędem byłoby pobieżnie analizować i przedstawiać rodzaj i walor jego poczucia narodowego, polskości. Sam dorobek piśmienniczy — bogaty i charakterystyczny, stawia ks. Kudera w rzędzie wybitnych i prawdziwie zasłużonych ziemi śląskiej.

Czterdzieści prawie lat działalności piśmienniczej dało dorobek — jeśli mierzyć ilością arkuszy — średnich rozmiarów. Nazwiemy go dużym, gdy się uwzględni, że dopiero ostatnie dwudziestolecie, obciążone zresztą obowiązkami służby duchownej, dawało warunki do swobodnej pracy naukowej i publicystycznej. Wielkim nazwiemy trud piśmienniczy ks. Kudery, gdy zważymy na brak literackich i naukowych tradycji na Górnym Śląsku.

Warunki powojenne uniemożliwiają zestawienie dokładnej bibliografii jego opracowań. Uważamy przeto za słuszne przedstawić spis sporządzony w ostatnich latach, a może i miesiącach życia przez Autora. Lepiej niż długie omówienia scharakteryzuje on typ badacza i pisarza.

Oto tekst bibliografii w brzmieniu autentycznym, nie wolny od niekonsekwencji w opisach:

I. PRACE W KSIĄŻKOWYM WYDANIU.

1. Polska pieśń nabożna na Górnym Śląsku. Bytom 1911. Nakł. Katolika.
2. Dziennikarstwo polskie na Śląsku. Bytom 1912. Nakł. Katolika.
3. Ks. Antoni Stabik. Kartka pamiątkowa. 1912. Nakł. Katolika.
4. Nieco o tłumaczeniu Biblii. 1912. Nakł. Gazety Opolskiej.
5. Oberschlesien und sein Klerus. 1912. Nakł. Katolika.
6. Józef Lompa, zasłużony działacz. 1913. Nakł. Gazety Opolskiej.
7. Pasterka z Lourdes. Dramat relig. w 5 aktach (wedł. niem.) 1916 (7). Nakł. Gaz. Opolsk. II wyd. Nakł. Miarki w Mikołowie 1920.
8. Ks. Rudolf Lubecki. Jego życie i prace dla ludu górnośląskiego. Opole 1917. Nakł. Gazety Opolskiej.
9. Ks. Norbert Bonczek jako poeta. 1918. Nakł. Gazety Opolskiej.
10. Die Geistlichkeit im Wahlkreise Gleiwitz-Lublinitz. Opole 1918. Nakł. Nowin.
11. Juliusz Ligoń. Jego życie i zasługi wzgl. G. Śląska. Opole 1919. Nakł. Nowin.
12. Ks. Konstanty Damrot (Czesław Lubiński). 1920. Nakł. Katolika.
13. Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych, t. I. 1920. Nakł. Miarki.
14. Dzieje parafii i wsi Brzezinki. 1928. Mysłowice. Nakł. własny.
15. Historia kościoła N. Mar. P. w Mysłowicach. 1929. Nakł. Urzędu parafialnego w Mysłowicach.
16. Beiträge zur Geschichte der Pfarrei Gr. Lassowitz. 1932. Hektograf.
17. 60 lat wyższego szkolnictwa w Mysłowicach. 1933. Nakł. własny.
18. Historia parafii Mysłowickiej. Mysłowice 1934.
19. Księża pochodzący z parafii Mysłowickiej. Mysłowice 1936.
20. Najpopularniejszy Kapłan G. Śląska ks. Antoni Stabik. 1937. Nakł. Księgarni Katolickiej.
21. Walenty Roździeński, sławny mistrz hutniczy. Mysłowice 1938.
22. Dwa wypadki inkwizycji w Mysłowicach. Mysłowice 1939.
23. Jan Kupiec. Wieszczy śląski. 1939. Nakład Księgarni Katolickiej w Katowicach.

II. PRACE W PERIODYCZNYCH PISMACH.

(oprócz licznych artykułów politycznych).

1. Über Osterkommunion und die sogenannten Beichtzettel. W Schles. Pastoralblatt 1904 nr. 16, 17, 18.
2. Benutzung der hl. Gefässe. W Schl. Pastoralblatt, 1905, nr. 3.

3. Ein Myslowitzer-Schriftsteller des 16. Jahrhunderts. W Myslowitzer Anzeiger 1905.
4. Beiträge zur Geschichte der Stadt Myslowitz. Mysl. Anzeiger 1905.
5. Der Name der Stadt Tost. W Obeschl. Heimat i Toster Zeitung 1909.
6. Hołd ks. Antoniemu Stabikowi. W Gazecie Opolskiej 1912.
7. Einiges zur ältesten Breslauer Diözesaneinteilung. Sonntagsbeilage der Schles. Volkszeitung 1916 nr. 33.
8. Erzpriester Stanislaus Siegmund. Obersch. Volksstimme 1916 Nr. 200.
9. Jan Krzyża. W Gazecie Ludowej 1916 nr. 211—215.
10. Ks. Jan Gałeczka. Pierwszy szerzyciel oświaty polskiej na G. Śląsku. W Gazecie Opolskiej 1917 z dnia 20. 11.
11. O przywiarkach ludowych w poeziach ks. Bączka. W Gaz. Opolskiej 1917 nr. 185—188.
12. Trzy nieznanne pieśni Jana Kupca. W Gazecie Opolskiej 1917.
13. O ilustrowanych czasopismach polskich na G. Śląsku. W Głosach z nad Odry 1919.
14. Nieprzejednany wróg O. Lambert Schulte. 1919 w Dzienniku Śląskim nr. 91.
15. Ks. Alojzy Ficek. W Głosach z nad Odry 1920.
16. Olbrycht Strumiński z Mysłowic. W Głosach z nad Odry 1920.
17. Gazety polskie w obronie polskiego języka na G. Śląsku. W Głosach z nad Odry 1920.
18. Karol Miarka we walce kulturalnej. W Gościu Niedz. 1924.
19. Nieco z życia towarzystw św. Alojzego na G. Śląsku. Mikołów 1927. W księdze zbiorowej „Śląska młodzież”.
20. Dawniejsza kaplica na ulicy Modrzejowskiej w Mysłowicach. We Wiad. Mysłowickich 1929.
21. Kilka wiadomości o najdawniejszych stosunkach kościelnych w Nivce i Zagórze. W „Niedzieli” Częstochow. i Wiad. Mysl. 1929.
22. O kryptach w kościele N.M.P. w Mysłowicach. Wiad. Mysl. 1929.
23. Filip Nowacki z Mysłowic; pierwszy polski drukarz na Górnym Śląsku. We Wiad. Mysl. 1929.
24. Ks. Walenty Caulonius, proboszcz mysłowicki. Wiad. Mysl. 1930.
25. O najdawniejszej wizytacji w Mysłowicach. Wiad. Mysl. 1932 nr. 32—36.
26. Obraz Narodzenia N. M. P. w starym kościele w Mysłowicach. Wiad. Mysl. 1932 nr. 30—32.

III. PRACE W MANUSKRYPTACH.

1. Św. Elżbieta. Dramat relig. w 5 aktach. Wedł. niem.
2. Cnotliwe dziewczę. Dramat w 5 aktach. Wedł. niem.
3. Św. Andrzej Świrad (Leonard, śląski święty).
4. Krzysztof Mieroszowski, dziedzic Mysłowic.
5. Liber archivalis mysłowicensis usque ad annum 1600.
6. Dziedzice Mysłowic.
7. Historia Katowic do roku 1800.
8. Anna Katarzyna Salamonowa, dziedziczka Mysłowic.
9. Panowie Brzezinki.
10. Historia kościoła parafialnego w Starym Bieruniu.
11. Ks. Jerzy Antoni Odrobiński, pleban bieruński.
12. Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych, II. wydanie.
13. Początki Małej Dąbrówki.
14. Echo miłości w poeziach Czesława Lubińskiego.
15. Państwowi księża diecezji wrocławskiej w walce kulturalnej.
16. Księża górnośląscy w obronie praw Polski do Śląska w 18. wieku.
17. Historia Kościoła parafialnego w Tychach.
18. Ks. Jerzy Antoni Mieroszewski, proboszcz mysłowicki.
19. Pastoralna konferencja polskich księży diecezji wrocławskiej.

IV. PRACE W PRZYGOTOWANIU.

1. Antologia górnośląska. (Głos poezji górnośląskiej).
2. Rola Nieślazaków w unarodowieniu G. Śląska.
3. Obrazki i szkice z odrodzenia G. Śląska.

V. RECENZJE.

1. Kazimierz Ligoń, „Poeci Górnego Śląska“. W „Głosach z nad Odry“ 1921.
2. Ludwik Musioł, Materiały do historii Wielkich Katowic. W Rocznikach Tow. Przyjaciół Nauk z r. 1936.
3. Uwagi do pamiętnika jubileuszowego parafii Janów, 1936. W osobnym hektografie.
4. Ks. dr Wojtas, Acta visitationis decanatus Bytomiensis et Plesneusis. Dla Rocznika Tow. Przyj. Nauk.

Warto zauważyć, że druki są niewielkich rozmiarów, mają charakter broszur popularnych.

Tematycznie grupują się koło historii ziemi, po której stale Autor chodził — Mysłowic i okolicy. W przeważnej części jednak poświęcone są zasłużonym dla ziemi śląskiej ludziom. Zarówno ogłoszone — tu na pierwszym miejscu „Żywoty Ślązaków wspomnienia godnych“ — jak i pozostałe w rękopisie, stanowią najcenniejszą w tej chwili encyklopedię biograficzną dla spraw Górnego Śląska w końcu XIX i początku XX wieku. Zasięg tematów jest raczej wąski — jak cała działalność ks. Kudery tyczy ludzi i spraw najbliższych, znanych mu osobiście, będących niemal w zasięgu wzroku. Wahalibyśmy się nazwać taki horyzont — ciasnym. Raczej — konkretnym. Tak widocznie każe wybierać tematy — śląskie zamiłowanie do rzeczowości, wstręt do rozumowań teoretycznych i abstrakcji, wreszcie najśluszniej pojęta potrzeba rozpowszechnienia zasług i wzorów, budowanie wiedzy o Śląsku od podstaw, od najprostszego komunikatu o ludziach i sprawach. Opracowania konstruowane są bardzo prosto. Można nawet narzekać na brak metody i jakiejś problematyki w gromadzeniu i podawaniu materiału; syntezy niezawsze są szczęśliwe. Dla tego pozostają dla pracownika naukowego dalej materiałem tylko — bardzo cennym dla historyka zwłaszcza.

Adresata również wybierał ks. Kudera blisko — jak temat. Znaczna część opracowań przeznaczona jest dla czytelnika niewykształconego, przeciętnego. Stąd płynie i ujęcie popularne i wydobywanie pewnych akcentów, któreby miały społeczną użyteczność. Pisze ks. Kudera we wstępie do „Żywotów“:

„Spotkasz tu kapłanów, nauczycieli, rzemieślników, robotników i rolników, starych i młodych, dostojaników i lichych prostaczków, a o wszystkich się przekonasz, że się chlubnie zasłużyli około naszego Górnego Śląska. Każdy znajdzie tu przykład dla siebie i zachętę, jak sam powinien

pracować, aby się przyczynić do podniesienia oświaty, kultury, dobrobytu i sławy krainy, w której się narodził. Niechajby książeczka ta, która zawiera kawał historii naszego wyzwolenia z ciemnoty i niedoli, naszego odrodzenia narodowego, naszego postępu, przyniosła jaknajwięcej pożytku na chwałę boską i na dobro naszego drogiego Górnego Śląska. Oby po przeczytaniu jej w sercu każdego odezwał się głos taki: Idźże, — i ty czyń podobnie!”

Praca ks. Kudery jest typowa dla stosunków śląskich, gdzie znajdziemy wielu tego pokroju działaczy: upartych w wysiłku, drobiazgowych, konkretnych w doborze tematu i w myśleniu, niekontrolowanych dyscyplinami ściśle naukowymi ani środowiskiem naukowym. Ta przecież służba, jaką sobie wyznaczali, dawała im w końcu i zasługę. Ta w wypadku ks. Kudery jest napewno wielka.

Julian Lewański
